مەسچىتىنىڭ ئالدىدا قەتلى قىلىدۇ . ئابدۇخالىق ئۇيغۇر بوينىغا قىلىچ تەگلەنگەندىمۇ دۈشمەنگە باش ئەگمەي، باتۇرلارچە كۆكرەك كېرىپ، خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە يالقۇنلۇق نۇتۇق سۆزلەيدۇ . بوينىغا قىلىچ ئۇرۇلغاندا « ياشىسۇن ئەركىنلىك! » ، « ياشىسۇن ئازادلىق! » دەپ ياڭراق شۇئار توۋلاپ قەھرىمانلارچە قۇربان بولىدۇ.

II

سۆھبەت

ئا: ئالىيە، دەرس توختاتتىڭلارمۇ؟

ئە: ھەئە، توختاتتۇق.

ئا: نەچچىنچى چىسلادا توختاتتىڭلار؟

ئە: 12- چىسلادا، سىلەرچۇ؟

ئا: ئۆتكەن ھەپتىنىڭ 6- كۈنى. سىلەر ماتىماتىكىدىن قاچان ئىمتىھان بېرىسىلەر؟

ئە: ئەتە.

ئا: نەچچىنچى چىسلار (دا) ماتىماتىكىدىن ئىمتىھان بېرسىلەر؟

ئە: 27- چىسلا (دا).

ئا: باشقا دەرسلەردىن ئىمتىھان بېرەمسىلەر؟

ئە: يەنە « ئەدەبىيات » تىن ئىمتىھان بېرىمىز. سىلەر نېمە دەرسلەردىن ئىمتىھان بېرىسىلەر؟

ئا: بىز تارىختىن، ئىنگلىزچىدىن ئىمتىھان بېرىمىز. قاچان تەتىل قىلىسىلەر؟

ئە: 2- ئاينىڭ 10- كۈنى. سىلەرچۇ؟

ئا: بىز 2- ئاينىڭ 11- كۈنى تەتىل قىلىمىز.

يېڭى سۆز- ئىبارىلەر

چىسلا	Tarih
شەنبە	Cumartesi
يەكشەنبە	Pazar
ئىنقىلاپچى	Devrimci
يۈرەك	Kalp
تالانتلىق	yetenekli
سودىگەر	Tüccar
نىسبەتەن	Göre
ساۋات	Okur yazarlık
مەچىت	Mescit

140

بولۇپ، 21 ياشلارغا كەلگەندە دىنىي مەكتەپتە ئوقۇپ، ئەرەپ، پارس تىللىرىنى ئۆگەنگەن ۋە كىلاسسىك شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇشقا باشلىغان .

1916 -يىلىچوڭ دادىسى مىجىت ھاجى سودا بىلەن روسىيىگە بارغاندا، ئۇمۇ بىللە بېرىپ، روسىيىنىڭ شەمەي(ھازىرقى سىمپلاتىنىسكى) شەھىرىدە رۇس تىل- يېزىقىنى ئۆگىنىدۇ . تۇرپانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يەنە تۇرپان يېڭى شەھەردىكى شۆتاڭغا كىرىپ خەنزۇ تىل يېزىقىنى ئۆگىنىدۇ ۋە ئەلا نەتىجە بىلەن مەكتەپنى تاماملايدۇ .

1923 – يىلى ئابدۇخالىق ئۇيغۇر مەخسۇت مۇھىتى قاتارلىقلار بىلەن بىرگە 2 – قېتىم سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېرىپ، يەنە 3 يىل ئىلىم تەھسىل قىلىدۇ . بۇ جەرياندا ئۇ پۇشكىن، لېرمۇنتوۋ، تولوستوي ۋە گوركى ئەسەرلىرىنى ئوقۇپ رۇس ئەدەبىياتى بىلەن تونۇشىدۇ . 1926 – يىلى ۋەتەنگە قايتىپ كېلىپلا يېڭىچە ئىلىم – پەننى تەرغىپ قىلىپ، خەلقنى ئويغىتىش ئۈچۈن گېزىت ژۇرنال نەشر قىلىشقا ھەرىكەتلىنىپ، تۇرپاندا باسما زاۋۇتى قۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىدۇ . لېكىن ئەكسىيەتچى، مىلىتارىست ياڭ زىڭشىڭ ھۆكۈمىتى بۇنىڭغا يول قويمايدۇ . شۇنىڭدىن كېيىن ئابدۇخالىق ئۇيغۇر تۇرپان ئاستانىدىكى مەخسۇت مۇھىتى، پىچاندىكى ئىسكەندەر خوجا قاتارلىقكىشىلەر بىلەن 1927– يىلى « ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى » نامىدا بىر مەرىپەت جەمىيىتى قۇرۇپ، ئىئانە توپلاپ تۇرپان يېڭىشەھەردىكى نىياز سەيپۇڭ دېگەن كىشىنىڭ قوروسىدا بىر يېڭى مەكتەپ، كېيىنكى يىلى يېڭىشەھەر ئاقسارايدا « ھۆررىيەت مەكتىپى »، كونا شەھەر جەنۇبىي قۇۋۇقتا يەنە بىر مەكتەپ ئاچىدۇ.

بۇ دەۋردە ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ ئىجادىيىتىدە زور ئىلگىرىلەشلەر بولىدۇ . ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى چوڭقۇر سىياسىي مەزمۇن، ئۆتكۈر ئىسيانكارلىق سادالىرى ھەتتا ئەينى دەۋردىكى مۇستەبىت ھاكىمىيەتنى ئەندىشىگە سالىدۇ . ھۆكۈمەت ئۇنى شېئىر يېزىشتىن، خەلقنى ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇشتىن چەكلەيدۇ.

ئۆز غايىسى يولىدا تېز پۈكمەس روھقا ئىگە ئابدۇخالىق ئۇيغۇر 1932 – يىلى 11- ئايدا « ئويغان » ، « ئاچىل » دېگەن شېئىرلىرىنى ئاق رەختكە چوڭ خەتلىك قىلىپ يېزىپ، كوچىلارغا چاپلاپ، ئەكسىيەتچى ھۆكۈمەتنىڭ ھەيۋىسىگە تاقابىل تۇرىدۇ . 1932- يىلى 12- ئاينىڭ بېشىدا تۇرپان ۋە قۇمۇلدا دېھقانلار زۇلۇمغا قارشى قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرىدۇ . قۇمۇل دېھقانلار قوزغىلىڭىنى باستۇرۇشقا بارغان شىڭ شىسەي 1933 – يىلىنىڭ بېشىدا ئۈرۈمچىگە قايتىشىدا تۇرپانغا كەلگەندە ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ۋە ئۇنىڭ بىرقانچە سەبدىشىنى دېھقانلار قوزغىلىڭىنىڭ مەنىۋى تەرغىباتچىسى دەپ قاراپ تۇتقۇن قىلىپ تۈرمىگە تاشلايدۇ . جاللات شىڭشىسەي 1933 – يىلى 3 – ئاينىڭ 13 – كۈنى ئۇنى سەبداشلىرى بىلەن قوشۇپ تۇرپان شەھىرىنىڭ يېڭى شەھەر قازىخانا

II

ئا: بۈگۈن ئايغا/ چىسلاغا قانچە؟

ئە: بۈگۈن ئايغا \ چىسلاغا	بەش ئون تۆت يىگىرمە توققۇز	.

III

ئا: بۈگۈن كۈنگە نېمە؟

ئە: بۈگۈن كۈنگە	دۈشەنبە سەيشەنبە پەيشەنبە	.

ئا: ئەتە كۈنگە نېمە؟

ئە: ئەتە كۈنگە	شەنبە جۈمە يەكشەنبە	.

IV

ئا:	7- 18- 26-	چىسلا ھەپتىنىڭ نەچچىنچى كۈنى بولىدۇ؟

ئە:	7- 18- 26-	چىسلا ھەپتىنىڭ	2- 5- 4-	كۈنى بولىدۇ.

تېكىست

I

ئۇيغۇر ئوت يۈرەك شائىرى ئىنقىلاپچى ئابدۇخالىق ئۇيغۇر

تۇرپان شەھىرىدە سودىگەر ئائىلىسىدە تۇغۇلغان . ئۇنىڭ ئائىلىسى ئۆز دەۋرىگە نىسبەتەن مەرىپەتلىك ئائىلە ئىدى . ئابدۇخالىق ئۇيغۇر 5 يېشىدىلا ساۋادىنى چىقارغان